

FİRMALARIN LİKİTİDE YAPISININ ANALİZİ*

Yazar / Author: Öğr. Gör. Hande Özolgunⁱ

Abstract

Financial analysis is a method of analyzing the income and expense situation and cash flow based on the balance sheet information and the accounting records of the business. Financial analysis is the sum of the work done on the financial statements to determine whether the financial position, operating results and financial development are adequate.

In these studies, both the information related to the past is obtained and the future predictions are made.

Özet

Mali analiz, işletmenin bilanço bilgilerini ve muhasebe kayıtlarını esas alarak işletmenin gelir ve gider durumunu ve nakit akımını analiz eden bir yöntemdir. Mali analiz, işletmenin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve mali gelişiminin yeterli olup olmadığını belirlemek için mali tablolar üzerinde uygulanan çalışmaların toplamıdır. Yapılan bu çalışmalarda hem geçmişle ilgili olan bilgiler elde edilmekte, hem de gelecekle ilgili tahminlerin yapılması sağlanır.

1. Giriş

Mali analiz, işletmelerin faaliyetlerinin başarı ve etkinliğini belirlemek, işletmelerin kaynaklarının yeterli olup olmadığını ve bu kaynakların kullanımlarının doğru yerlerde yapılıp yapılmadığını ortaya koymak, işletmelerin gelecekteki durumu hakkında tahminler yapabilmek için mali tablolarda yer alan çeşitli kalemler arasındaki ilişkileri ortaya konması ve yorumlanmasını içeren bir süreçtir. İşletmelerde mali analiz yapılmadan mali planlama ve mali denetimin yapılması mümkün değildir. Mali analiz yapılırken de işletmelerin mali tablolarından faydalanılır. Mali tablolar, işletmelerin mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi veren tablolardır. Bu bilgiler, tek başına hiçbir anlam ifade etmezler. Elde edilen bilgilerin, anlam kazanabilmesi için bu bilgilerin analiz edilerek yorumlanması gerekir(Savcı 2011).

Günümüzde mali tablolarda bulunan sayılardan daha çok önem taşıyan mali tabloların analiz edilmesi ve yorumlanmasıdır. Çünkü mali analizi önemli kılan önemli nedenler bulunmaktadır. Bunlar(Akgüç 2002):

Vergi yasaları

Bankacılığın gelişmesi

İşletmelerin sürekli büyüme eğilimi göstermeleri

Sermaye piyasasının gelişimi

Mali analiz; işletmenin faaliyet sonuçlarının, mali durumunun ve mali gelişiminin yeterli olup olmadığını belirlemek için mali tablolar üzerinde yapılan

* Bu çalışma 26-27 Kasım 2016 tarihlerinde, İstanbul'da düzenlenen International Congress of Management Economy And Policy isimli uluslar arası bilimsel kongrede bildiri olarak sunulmuştur.

ⁱ Namık Kemal Üniversitesi E-mail: hozolgun@nku.edu.tr, Cep telefon : 0532 227 54 27

çalışmaların toplamı olarak tanımlanabilir. Mali analiz yapılarak hem geçmişteki veriler elde edilir, hem de gelecekler ilgili tahminler yapılır.

Bu çalışmada işletmenin temel mali tablolarından biri olan bilançodan yola çıkılmıştır. İlk olarak bilançonun tanımı yapılarak, daha sonra firmaların likitide yapısının analizini yapan oranlar üzerinde durulmuştur. Bu oranlar, cari oran, likitide oranı, özsermayenin uzun vadeli borçlara oranı, dönen varlıkların toplam yabancı kaynaklara oranı ve nakit oranıdır.

2. Firmaların Likitide Yapısının Analizi

2.1. Bilançonun Tanımı ve Düzenlenmesi

Bilanço Latince olarak 'Bilanx' kelimesinden gelmektedir ve bu kelime terazi anlamına gelmektedir. Bilanço bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren tablodur(Feyiz 2008).

Vergi Usul Kanunu'nun 192. maddesi ise bilançoşu şu şekilde tanımlamıştır: 'Bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle tertiplenmiş hulasasıdır.'

Kısaca, bilanço işletmenin belirli bir tarihteki mali durumunu gösteren temel mali tablodur. Bilançoda mutlaka;

Bilançonun tarihi

İşletmenin adı

Bilanço kelimesi

bilgileri bulunmalıdır(Feyiz 2008).

Vergi Usul Kanunu'na göre bilanço aktif ve pasif olmak üzere iki tabloyu ihtiva eder. Aktif tablosunda mevcutlar ile alacaklar (ve varsa zarar), pasif tablosunda borçlar gösterilir. Aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (Öz sermayeyi) teşkil eder. Öz sermaye pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tablolarının toplamaları denkleşir. İhtiyatlar ve kar ayrı gösterilseler dahi öz sermayenin cüzileri sayılırlar.

Bilanço tablosu, aktif ve pasif olmak üzere iki taraftan meydana gelmektedir. Bilançonun sol tarafına 'aktif', sağ tarafına ise 'pasif' denmektedir. Her zaman aktif taraf toplamı ile pasif taraf toplamı birbirine eşittir. Aktif, varlıklardan; pasif ise sermaye ve borçlardan meydana gelmektedir(Feyiz 2008).

Bilanço eşitliği aşağıdaki şekilde gösterilebilir:

AKTİF = PASİF

VARLIKLAR + ALACAKLAR = SERMAYE + BORÇLAR

DÖNEN VARLIKLAR + DURAN VARLIKLAR= KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR + UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR+ ÖZKAYNAKLAR

Bilançonun varlıklar ve alacaklar toplamı aktifi, sermaye ve borçlar toplamı pasifi oluşturur. Bilanço özel bir günde işletmenin mali durumunu gösteren yazılı bir belgedir. Bu özel gün mali yılın son günü seçilirse, bilanço ile kar ve zarar hesabı yani gelir tablosu birlikte hazırlanabilir. Bilançonun aktifinde yer alan varlıkların

değerlerinin belirlenmesinde iki yol izlenmektedir. Birinci yöntemde varlıkların açılış ve kapanış envanter değerleri dikkate alınmaktadır. İkincisinde ise sadece varlıkların yıl sonu kapanış envanter değerleri dikkate alınmaktadır. İkinci yöntem daha basit olduğundan bu yöntem daha çok uygulanmaktadır. (İnan 2008).

Aşağıda yer alan örnek işletmenin bilançosu incelendiğinde, bilançoda yer alan değerlerin likitide sırasına göre kaydedildiği görülmektedir. Likitidesi en düşük olan değer en alt sırada, en yüksek olan değer en üst sırada yazılır.(İnan 2008). Likidite, menkul kıymet, bir finansal ürün ya da gayrimenkulün nakde çevrilebilme kolaylığına verilen addır. Eğer bir menkul kıymet, değerini çok fazla kaybetmeden nakde çevrilebiliyorsa, bu menkul kıymetin likit olduğu söylenir. Her an nakde çevrilebilecek ve nakde çevrilirken talep eksikliği ile karşılaşılmayacak, kolay alıcı bulunan finansal ürünler likit ürünlerdir(<https://www.investaz.com.tr/likidite-nedir>).

Bilançonun aktifinde yer alan gayrimenkuller işletmenin yaptığı uzun vadeli yatırımlardır. (İnan 2008). Dönen varlıklar ana hesap grubu; nakit olarak elde ve bankada tutulan varlıklar ile normal koşullarda en fazla bir yıl veya işletmenin normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülen varlık unsurlarını kapsar. Dönen Varlıklar; hazır değerler menkul kıymetler, ticari alacaklar, diğer kısa vadeli alacaklar, stoklar, gelecek döneme ait giderler ve gelir tahakkukları ile diğer dönen varlıklar şeklinde bölümlenir(<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/ekski/muhsisteb1ekmuh5c.htm>).

AKTİF	TL	PASİF	TL
Dönen Varlıklar		Borçlar	
		3. Kısa vadeli borçlar	
100 KASA	-	320 SATICILAR	62.000
		4. Uzun vadeli borçlar	
102 BANKALAR	31.000	420 SATICILAR	75.000
120 ALICILAR	12.000		
150 İLK MADDE VE MALZEME	25.000		
153 TİCARİ MALLAR	60.000		
Duran Varlıklar		Sermaye Hesabı	
250 ARAZİ VE ARSALAR	105.000	500 SERMAYE	400.000
251 YER ALTI VE YER ÜSTÜ DÜZENLERİ	150.000	590 DÖNEM NET KARI	160.000
252 BİNALAR	110.000		
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	75.000		
254 TAŞITLAR	80.000		
255 DEMİRBAŞLAR	49.000		
TOPLAM	697.000	TOPLAM	697.000

Dönen varlıklar kısmında yer alan alacaklar, işletmelerin ticari mal satışı gibi işlemlerden dolayı elde ettiği müşterilerinden olan alacaklarıdır. Bu alacaklar, işletmenin 1 yıl veya normal faaliyet döneminde tahsil edeceği alacaklarıdır. Stoklar ise, satılmak üzere ambarda depolanan ticari mal ve benzeri kalemlerdir. Bankada ve kasada bulunan nakit ise en likit varlıklardır. Kısa vadeli alacaklar ve stoklar likite yakın fonlar olarak kabul edilmektedir. Bilançonun pasifinde yer alan borçlar ise kısa ve uzun vadeli

olarak ikiye ayrılmaktadır(İnan 2008). Kısa vadeli yabancı kaynaklar ana hesap grubu bilanço tarihi itibarıyla işletmenin en çok bir yıl veya normal faaliyet dönemi sonuna kadar ödeyeceği veya ödenmesi öngörülen yabancı kaynakları kapsamaktadır. İşletmenin bir yıldan daha uzun vadeli almış olduğu borçlar ise uzun vadeli yabancı kaynakları oluşturmaktadır (megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Kaynak%20Hesapları .pdf). Pasifte yer alan sermaye hesabı ise işletme karı ya da zararı ile özsermayeyi içermektedir. İşletme elde ettiği net karı kendi özel harcamalarında kullanacağı gibi, bu net karın tamamını ya da bir kısmını işletmeye ilave ederek işletmenin özsermayesini arttırabilir(İnan 2008).

2.2. Oran Analizi

İşletmeleri finans yöneticileri, firmaların sermaye yapısı, likitide durumu, karlılık, varlıkların kullanılmasında etkinlik gibi firmanın her yönüyle ilgili olduklarından, analiz yaparken bu analizde değişik soruları yanıtlayacak çeşitli oranlar kullanılmaktadır. Analizde kullanılan oranlar, farklı şekilde ayrıma tabi tutulmaktadır. Bu sebeple bir firmanın genel durumunun analizi için aşağıdaki sıralanan başlıklar altında gerçekleştirilmektedir(Civan 2009):

Firmaların Finansal yapısının analizi

Firmanın likitide yapısının analizi

Firmanın karlılık yapısının analizi

Firmanın büyümesi ile ilgili analizler

Firmanın İktisadi Varlıklarını Kullanımı ile İlgili Analizler,

Firmanın Sabit Yükümlülüklerini Karşılatabilme Gücünün Analizi,

2.2.1. Firmaların Likidite Yapısının Analizi

2.2.1.1. Cari Oran

Cari oran, şirketlerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için gerekli olan brüt işletme sermayesinin (dönen varlıkların) kısa vadeli borçlara bölünmesi ile hesaplanır. Cari oran bize basit olarak net işletme sermayesinin yeterliliğini ve borç ödeyebilme kapasitesini göstermektedir(<http://www.bilgaz.net/dosyalar/OranAnalizi.pdf>).

Cari oran= Dönen Varlıklar / Kısa vadeli borçlar

Örnek işletme için bu oran aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$\begin{aligned} \text{Cari oran} &= 128.000 / 62.000 \\ &= 2,06 \end{aligned}$$

Gelişmiş ülkelerde bu oranın 2 olması yeterli görülürken; gelişmekte olan ülkelerde bu oranın 1,5 olması makul görülebilmektedir. Ancak bu olgunun tamamen doğru olduğunu söylemek olanaklı değildir. Zira sektörel bazda analizlerde sektör ortalamalarına bakmak gerekmektedir. Çünkü bazı sektörlerde cari oranın 2 olması yeterli görülmezken; bazı sektörlerde cari oranın 2 olması çok iyi bir durum olarak değerlendirilmektedir(Civan 2009). Bu oranın örnekteki gibi yüksek çıkması, döner varlıkların çok az kısmı ile borçların ödenebileceğini gösterdiğinden işletmenin mali durumunun iyi olduğunun kanıtıdır.

2.2.1.2. Likitide Oranı

Bu oran likitidesi yüksek olan dönen varlıkların kısa vadeli borçları karşılayabilme gününü göstermektedir. U oran hesaplanırken, hazır değerler, menkul kıymetler ve kısa vadeli alacaklar toplamının kısa vadeli yabancı kaynaklara bölünmesiyle hesaplanmaktadır(Civan 2009).

Yukarıdaki işletme için bu oran:

$$\begin{aligned} \text{Likitide oranı} &= 43.000 / 62.000 \\ &= 0,69 \end{aligned}$$

Genel kabul görmüş kurallara göre Likidite Oranının 1 olması yeterli görülmektedir. Ancak bu olgunun tamamen doğru olduğunu söylemek olanaklı değildir(Civan 2009). Bu oranın genelde 1 olması istendiğinden, örnekteki işletme için bulunan oran düşüktür. Çünkü işletme likit varlıkları ile kısa vadeli borçlarının sadece % 69 oranındaki kısmını karşılayabilmektedir.

2.2.1.3. Öz Sermayenin Uzun Vadeli Borçlara Oranı

Öz sermayenin uzun vadeli borçlara oranı bir önceki bilanço oranının tam tersi olup, borç ödeme kapasitesini temsil eden bir başarı ölçüsüdür. Bu oran 1'den büyükse, işletme uzun vadeli borçlarını ödemedeki zorluk çekmez(İnan 2008).

Örnekte bu oran 5,3 olarak hesaplanmış olup, uzun vadeli borçların öz sermayenin çok küçük bir kısmı ile ödenebildiğini gösterir. Örnek işletmeye ilişkin bu oran aşağıda verilmiştir:

Öz sermaye (A) / Uzun vadeli borçlar (B)

$$A / B = 400.000 / 75.000 = 5,33$$

Öte yandan bu oranın 1'den küçük olması, borçların özsermayeden fazla olduğunu, borç faiz oranının karlılık oranından yüksek olduğunu, dolayısıyla işletmenin zarar ettiğini gösterir.

2.2.1.4. Dönen Varlıklar/Toplam Yabancı Kaynaklar:

Bu oran, dönen varlıkların yabancı kaynakları karşılayabilme gücünü göstermektedir. Sektörel analizler yapılırken bu oranın ortalaması dikkate alınmaktadır. Bu oran ne kadar yüksekse, işletme dönen varlıklarıyla toplam yabancı kaynaklarını karşılayabilme gücü de o ölçüde yüksek demektir(Civan 2009).

Yukarıdaki örnekte bu oran,

$$\begin{aligned} \text{Dönen Varlıklar/Toplam Yabancı Kaynaklar} &= 128 .000/137.000 \\ &= 0,93 \end{aligned}$$

Burada işletme dönen varlıklarıyla toplam borçlarının neredeyse tamamını (%93) karşılayabilmektedir.

2.2.1.5. Nakit Oranı:

Bu oran, para ve benzeri değerlerin kısa süreli yabancı kaynakları karşılayabilme gücünü gösterir. Dolayısıyla nakit Oranı; hazır Değerler ve menkul Kıymetler toplamının kısa vadeli yabancı Kaynaklara oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Bu oran, ne kadar yüksek olursa para ve benzeri değerlerin kısa süreli borçları karşılayabilme gücü de o düzeyde artış gösterecektir(Civan 2009).

Sonuç

Günümüzde mali tablolarda bulunan rakamlardan çok mali tablolarda yer alan bilgileri analizi ve yorumu çok daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü mali tablo analizini çok önemli kılan nedenler bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

İşletmenin karlılık durumu

İşletmenin likitide durumu

Sermaye yapısı

İşletme hakkında önemli trendler

Aktiflerin kullanım durumu

Yapılan bu çalışmada firmaların likitide yapısının analizi üzerinde durulmuştur. Yapılan analizler hakkında genel bilgiler verilerek, örnek bir işletme bilançosu üzerinden gidilerek işletmenin likitide durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Sadece bu oranlar yetmemekle birlikte, işletmenin likitide yapısı hakkında genel bilgilere varılabilmektedir. İşletme hakkında detaylı bilgilere varabilmek için bunun yanında işletmenin finansal ve karlılık yapısının, iktisadi varlıklarının kullanımı, sabit yükümlülükleri karşılayabilme ve firmanın büyümesi ile ilgili analizlerinin de üzerinde durmak gerekmektedir. Likitide yapısıyla ilgili analizler, firmanın varlıklarını nakde dönüştürebilme gücü ile ilgili bilgiler verecektir. Detaylı bilgiler isteniyorsa, bunun yanında çok çeşitli analizlerin yapılması gerekecektir.

Kaynakça

- Savcı, Mustafa (2011), Mali Tablolar Analizi, Murathan Yayınevi: Trabzon, s. 21
- Akgüç, Öztin (2002), Mali Tablolar Analizi, İstanbul, s. 5-6
- Feyiz, Mehmet Ali (2008), Genel Muahsebe, Murathan Yayınevi: Trabzon, s. 25-27
- Vergi Usul Kanunu
- İnan, İsmail Hakkı (2008), Tarımsal İşletme Yönetimi ve Planlaması, Tekirdağ, s. 33-36
- <https://www.investaz.com.tr/likidite-nedir>.
(Erişim Tarihi: 13.11.2016).
- <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/ek/eski/muhsisteb1ekmuh5c.htm>
(Erişim Tarihi: 13.11.2016).
- ([megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/ Kaynak%20Hesapları .pdf](http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Kaynak%20Hesapları.pdf)).
(Erişim Tarihi: 13.11.2016).
- Civan, Mehmet (2009), Finansal Tablolar Analizi ve Örnek Uygulamalar, Abigem Eğitimi: Trabzon

BJSS Balkan Journal of Social Sciences / *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*
International Congress of Management Economy And Policy, 2016 Aralık
<http://www.bilgaz.net/dosyalar/OranAnalizi.pdf>
(Erişim Tarihi: 13.11.2016).